

De taal van oorlog

De taal van oorlog

Een persoonlijk relaas over de Russische invasie

Oleksandr Myched

Vertaald door Tobias Wals

MAZIREL
PERS

Dit boek is gepubliceerd met steun van het Translate Ukraine Translation Program. (*This book has been published with the support of the Translate Ukraine Translation Program.*)

UKRAINIAN
///IIIIBOOK
INSTITUTE

Vertaling: Tobias Wals

Ontwerp omslag en titels: Yaroslava Kovalchuk

Ontwerp binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 94 6456 435 8

e-ISBN 978 94 6456 436 5

NUR 686 | 689

© 2024, Oleksandr Myched

Nederlandse vertaling: © 2024 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

Oorspronkelijke titel: *Позивний для Йова. Хроніки вторгнення*

Ook verschenen in het Engels als: *The Language of War*

Mazirel Pers is een imprint van Walburg Pers.

www.mazirelpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Sasjko, Oksana en Pippi,
jullie zijn een thuis voor mij geworden

Inhoud

Intro	9
De taal van oorlog	11
Mijn schuld	19
<i>Jevhen Teresjtsjenko, cyborg</i>	27
Een nieuwe tattoo	37
Tussen de testamenten	43
<i>Oorlogsmisdaden, een kroniek in brokstukken</i>	49
En toen kwam de invasie	53
Een stad in het groen	59
<i>Jevhen Spirin, journalist</i>	67
In de hemel zoals op aarde	77
Baby en Pippi	89
<i>Oorlogsmisdaden, een kroniek in brokstukken</i>	97
Honderd dagen in een kazerne	101
Een naaimachine en een paraplu	115
Eat, kill, grief, repeat	125
De vanger tussen de inslagkraters	133
<i>Oorlogsmisdaden, een kroniek in brokstukken</i>	141
Het kleine grote kwaad	145
+, ++	157
<i>Lara Jakovenko, kunstenares</i>	167
Geloofsbelijdenis	177
Een callsign voor Job	185
<i>Oorlogsmisdaden, een kroniek in brokstukken</i>	195
Een requiem voor Tarantino	197
Adem in, adem in	215
<i>Tetjana Myched, letterkundige</i>	221
Blauw busje, wit busje: Anja en de oorlogskinderen	231
De aarde onder onze voeten	259
Outro	267

Dag 383 van de invasie. Boetsja. Het appartement van mijn ouders. Ze zijn hier al een jaar niet meer geweest, inmiddels noemen ze een ander onderkomen 'thuis'. Een heel jaar, zo lang hebben ze hier niet eens gewoond.

Het glazen balkon baadt in het licht. De hemel is hoog. Het uitzicht is verbluffend. In de verte zie ik het vliegveld van Hostomel liggen, de plek die voor altijd zal worden geassocieerd met de Mria, het grootste vliegtuig ter wereld, door de Russen vernietigd. Nog een week of twee, dan staat alles hier in bloei, groene en witte bloesem die de littekens van de oorlog zal verbergen.

De eerste keer dat ik het appartement bezocht na de bevrijding van Kyivs voorsteden hing de voordeur vast aan een paar boutjes en flarden purschuim. Tijdens de bezetting was de deur opengebroken, door plunderslaars of Russische militairen. Vrienden van ons waren zo aardig om voor deze noodoplossing te zorgen.

Degenen die binnen waren geweest hadden alles overhoopgehaald en alle apparaten met beeldschermen kapotgeslagen. Alsof ze zich verzetten tegen de vaart der volkeren of bang waren hun eigen beestachtige aanblik weerspiegeld te zien. De ramen van het glazen balkon en mijn vaders werkkamer waren verbrijzeld door een brokstuk van een projectiel dat een fraai kantwerk van scherven had achtergelaten. Het brokstuk was dwars door de deur gevlogen en had de glazen deur van de gangkast doorboord, om zich ten slotte diep in de muur vast te vreten.

Werklieden zijn langs geweest om de deur en ramen te vervangen, maar het brokstuk in de muur zit nog altijd op z'n plek. Ik wil graag dat het daar blijft.

Alles lijkt in orde: nieuwe deur, nieuwe ramen, de trauma's van de bezetting weggepoetst, de geestesnood beteugeld. Maar dat stuk raket zit in mij vast. Het bepaalt alles in mijn leven. Ik kan de pijn niet negeren. Er woont niemand meer in dit huis. En door de nieuwe ramen zie ik de verguisde oorlogsjaren.

*

Op de eerste dag van de invasie ben ik met dit boek begonnen en ik heb er een jaar lang aan gewerkt. Het is een poging om de nieuwe werkelijkheid en de kenteringen in mijn eigen waarneming te documenteren. Dit boek gaat over mij, over mijn familie, over vrienden die deel van onze familie zijn geworden. En vrienden die er het afgelopen jaar zijn bijgekomen.

Dit boek gaat over wat er met ons is gebeurd.

Ik heb in dit boek vier gesprekken verwerkt. Met Jevhen Teresjtsjenko, een van de mannen die in 2014 de luchthaven van Donetsk verdedigden en die zich na de invasie opnieuw gedwongen zag de wapens op te nemen. Met Lara Jakovenko, een kunstenares die alles heeft achterlaten om met haar moeder het land te verlaten. Met Jevhen Spirin, een journalist die betrokken was bij de exhumatie van de massagraven in Boetsja. En met Tetjana Myched, professor letterkunde, mijn moeder, die het afgelopen jaar samen met mijn vader onvoorstelbare dingen heeft meegemaakt.

Mijn vriendin Roksoljana Hera, advocaat van beroep, heeft een tijdlijn van oorlogsmisdaden samengesteld die Russische militairen het afgelopen jaar hebben begaan. Alle beschreven incidenten schenden de 'gebruiken van de oorlog' volgens het Statuut van Rome, het zijn schrijnende gevallen van onbestraft kwaad. In dit boek zijn slechts brokstukken van de tijdlijn opgenomen. Meer kan de menselijke geest niet verdragen.

*

Dit boek gaat over de onmogelijkheid van vergeten. En vergeven.

De taal van oorlog

Begin maart 2022 zou in Kyiv het Scenaristentheater z'n deuren openen. Een uniek cultureel fenomeen: een theater waar toneelschrijvers de dienst zouden uitmaken. Op 25 februari, om 23:59 uur, was de deadline voor auteurs om nieuw werk in te dienen voor de grote opening. Het onderwerp: 'Alarm'. In de aankondiging schreven de organisatoren dat iedereen wel wist wat voor alarm er bedoeld werd en wat de oorzaak was.

Ik was van plan mee te dingen met mijn eerste toneelstuk, een momentopname van de sfeer die in de lucht hing. Voor mijn geestesoog pulseerde een beeld: een kolossale zwarte wolk van chaos, kolkend boven onze hoofden. Een tentakel van Cthulhu, ravenvleugels die voorbijflitsen in het struweel van duisternis.

Aan het einde van het script zou een scène zitten die naar een bekend Hollywoodbeeld verwees: een felle straal licht breekt door het duister heen. Maar in tegenstelling tot het filmcliché schuilt er in dat duister enkel leegte. Chaos die zich voedt met chaos. Een absoluut niets.

Van mijn toneelstuk is niets terechtgekomen, omdat ik ruw werd wakker geschud door de oorlog. Door de chaos. En het geluid van Russische helikopters.

*

Mijn vrouw Olena en ik woonden in een huis in Hostomel, een dorp vlak buiten Kyiv.

Op de tweede dag van de oorlog drongen mannen van de Spetsnaz, de Russische speciale eenheden, ons wooncomplex binnen. Ze voerden de bewoners naar buiten en lieten hen onder schot neerknielen. Net zoals in Donetsk en Loehansk in 2014 bezetten de Russen gebouwen om de bewoners als levend schild te gebruiken. Ze verschansten zich en namen een paar

uur lang al het verkeer onder vuur dat over de Warschauweg voorbijkwam.

Het stoffelijk overschot van de vermoorde burgers ligt nu te vergaan in het bos.

Het bos naast ons huis heeft een bijzondere betekenis voor ons. Een paar jaar geleden, kort na onze verhuizing, kwamen we samen met onze burens in het geweer tegen een illegaal bouwproject waarvoor een deel van het bos moest wijken. Helaas legden we het af tegen het lokale tsaartje met zijn snode plannen en legertje zware jongens.

In datzelfde bos, pal achter de illegaal opgetrokken supermarkt, gingen de Russen in stelling. Maar wat ze niet begrepen is dat wij Oekraïners, hoezeer we ook met elkaar overhoopligen, in het aangezicht van de vijand de rijen sluiten. Dan trekken de activisten en zware jongens samen op en maken we de bezetters van kant. Zoals dat al eeuwen gaat.

*

Ieder van ons heeft een lijstje met dingen die we de bezetters nooit zullen vergeven. Het mijne begint met een gesprek met mijn moeder, die eerste ochtend.

In de zomer van 2021 verhuisden mijn ouders, allebei professor in de letterkunde, naar een fraai nieuw appartement in Boetsja, niet ver van waar Olena en ik woonden. De ramen van hun woning keken uit op het vliegveld van Hostomel.

Na de eerste Russische aanval op het vliegveld belde ik met mijn moeder. Dezelfde stem die ooit wiegeliedjes voor mij zong begon nu te tellen: 'Mijn kind, één, twee, vier, zeven, acht, dertien helikopters. Lieve hemel.' Later zou ze vertellen dat het leek alsof ze midden in die scène uit *Apocalypse Now* zat, de vlucht van de helikopters onder begeleiding van Wagners *Walküre*. In *real time*, voor haar neus. Dat is een van de dingen die ik ze nooit zal kunnen vergeven.

En de lijst is eindeloos, voor ieder van ons.

*

Dit is een achterbakse, gewetenloze, smerige oorlog. Rusland rolt niet alleen een grootschalige invasie uit, het heeft een heel netwerk van saboteurs in burger gepland. Deze mensen woonden in ons midden. Ze houden zich op in de menigte.

Een deel van hen is makkelijk te identificeren: nog los van het feit dat ze de weg niet kennen, begrijpen ze geen Oekraïens en kunnen ze onze woorden niet uitspreken. Bij een uitspraaktest vallen ze door de mand.

Taal is nu een wapen, een beproefd verdedigingsmiddel.

*

Op dit moment vormt heel ons land één groot harmonieus organisme, waarvan het hart overloopt van liefde voor de geboortegrond en haat jegens de bezetters. Beleefdheid alom. Geen geruzie bij het tankstation. Geen verkeersovertredingen.

Op de eerste dag worden nergens plunderingen gemeld.

Maar de wegen zijn bezaaid met kapotte auto's. Mensen vluchten met hun gezinnen, met kleine kinderen en huisdieren. Ze zijn afge-
mat door de eindeloze evacuatie, maar rijden door zonder te stoppen.

Hoelang kan de eerste dag van een invasie duren? Voor Olena en mij was het vierendertig uur.

*

Rusland verbiedt zijn media de oorlog 'oorlog' te noemen, en de invasie 'invasie'. Zoals wel vaker in hun geschiedenis zullen de Russische 'vredestroepen' anonieme hompen vlees blijven.

We hoeven niet meer uit te leggen waarom het Kyiv is en niet Kiev, waarom het de Russisch-Oekraïense Oorlog heet en niet de 'Oekraïense crisis'.

*

De algoritmen van mijn feed tonen me een post van een bekende Russische literatuurcritica, een intellectueel boegebeeld. Waarover

post zij sinds het begin van de invasie? Over boeken die helpen aan de werkelijkheid te ontsnappen.

Meteen geblokkeerd.

De Russen moeten eindelijk onder ogen zien dat deze oorlog ook de hunne is, en dat de Russische cultuur er alles mee te maken heeft. Ze moeten begrijpen dat zolang de oorlog voortduurt geen enkele Russische film op een festival vertoond kan worden. Geen enkele vertaling kan verschijnen. Geen enkel museum op aarde een retrospectief van een canonieke Russische kunstenaar zal organiseren. Geen enkele heruitgave van Dostojevski het licht zal zien. Dat geen enkele Russische kunstenaar recht van spreken heeft, met hoeveel pathos deze zich ook tegen de oorlog keert. Dat geen enkele film die met Russische financiering gemaakt is in de bioscoop zal komen. Geen enkele serie een streamingplatform zal bereiken. Dit is niet de tijd voor ge-jamaar – ‘maar dit is een dissident’, ‘maar dit is de stem van het geweten’.

Al wat Russisch is moet zwijgen.

Enige tijd later verklaart de directeur van de Hermitage: ‘Vóór de speciale operatie in Oekraïne waren overal tentoonstellingen uit Russische musea te zien. Dat was, zagezegd, onze “speciale operatie”, een groot cultuuroffensief.’

Niemand heeft behoefte aan jullie *soft power*, aan dat ‘nee tegen oorlog’, ‘wij hebben niet op hem gestemd’, ‘*not in my name*’, ‘Poetin is niet het Russische volk’, ‘cultuur staat los van de politiek’.

Niemand heeft daar behoefte aan zolang Oekraïense mannen en vrouwen zonder enige militaire ervaring de wapens moeten opnemen om hun land te verdedigen, zolang Oekraïense kunstenaars samendrommen in de schuilkelders onder hun instellingen.

De zwarte vierkanten die jullie als profielfoto instellen zullen de dictatuur niet omverwerpen. Wat helpt is jullie fysieke aanwezigheid op de straten en pleinen van Russische steden. Wat helpt zijn donaties aan het Oekraïense leger, dat jullie chaos een halt kan toeroepen.

Jullie moeten begrijpen waarom we de naam Rusland in Oekraïne steeds vaker met een kleine letter schrijven: ‘rusland’. Waarom we de naam van de misdadiger die deze oorlog begonnen

is ook met een kleine letter schrijven, zoals de naam van een ziekte.

*

Wat kan de gemiddelde buitenlander doen om te helpen?

Zijn of haar regering oproepen tot financiële, militaire of diplomatieke steun aan Oekraïne. Tot het sluiten van het luchtruim boven ons land. Tot het onderbrengen van vluchtelingen uit Oekraïne.

Online zoveel mogelijk delen over de Russische invasie van het onafhankelijke Oekraïne, een invasie die ieder verstand te boven gaat. Over een oorlog die de Russische machthebbers niet eens aan hun eigen gezombificeerde onderdanen kunnen uitleggen. Een oorlog die al eeuwenlang voortsuddert en in 2014 tot uitbarsting kwam.

Organiseer demonstraties, sla je tent op voor de Russische ambassades en consulaten in jullie landen, vraag jullie media om informatie. Iedere tel moet de wereld eraan herinnerd worden dat er midden in Europa een gruwelijke en slinkse oorlog woedt tegen een democratisch land.

En vergeet niet te doneren aan het Oekraïense leger.

Zie af van elke vorm van samenwerking met de Russische zakenwereld, politiek, sport, industrie, cultuur. Geen enkel Russisch product mag bij jullie in de winkel belanden. Een land dat chaos zaait moet volledig geïsoleerd worden. Iedereen moet begrijpen: deze oorlog gaat ieder van ons aan. Want deze chaos kan alleen maar uitdijen, er zit geen rem op.

*

Een paar dagen voor het begin van de invasie dineerden mijn vrouw en ik met een aantal van de helden die in 2014 de luchthaven van Donetsk verdedigden, de 'cyborgs'. Vertellend over de oorlog met Rusland bezigden ze gepeperde taal. Na elke krachtterm verontschuldigde ze zich. Sorry, zo klinkt de taal van oorlog.